

מגילת איכה ותשעה באב עז

דקדוקי קריאה וטעמים והדרכה לקורא במגילת איכה וקריאות תשעה באב

- א א רַבְּתִי .... רַבְּתִי: שתיהן מלעיל. כָּאֶלְמָנָה: הכ"ף בשוא, לא בקמץ. שְׁרֵתִי: ש"ן שמאלית ומלעיל¹
- א ב בָּגְדוֹ בָּה: טעם נסוג אחור לבי"ת והשוא בגימ"ל נע. הִיוּ לָהּ: טעם נסוג אחור לה"א
- א ג מַעֲנִי: במלעיל
- א ד בְּתוֹלְתֶיהָ נוֹגֹת: הנ"ן דגושה
- א ה שָׁלוֹ: במלרע. עַל רַב-פְּשָׁעֶיהָ: תיבת עַל בלבד במונח ורק ההמשך במקף
- א ו וַיָּצֵא מִן בֵּית- מִבֵּית-צִיּוֹן: לשים לב לקרי וכתוב
- א ז עֲנִיָּה: העי"ן בקמץ קטן והנ"ן בשווא נח. מִחֲמַדְיָה: המ"ם בשורק. מִיָּמִי קָדָם: טעם נסוג אחור
- למ"ם הראשונה. שְׁחָקוֹ: ש"ן שמאלית. עַל מִשְׁבַּתָּהּ: תיבת עַל במרכא ולא במקף
- א ח וַתָּשֶׁב: הש"ן בקמץ קטן
- א ט אֶת-עֲנִיָּי: העי"ן בקמץ קטן והנ"ן בשווא נח, היר"ד אחריה בחירק מלא
- א י פָּרַשׁ: הטעם נסוג לפ"א, ש"ן שמאלית. כָּל-מִחְמַדְיָה: שתי הממ"ם בפתח בשונה מפסוק ז
- א יב כָּל-עֲבָרֵי דָרְךָ: טעם נסוג אחור לעי"ן והבי"ת בשוא נע, תיבת דָרְךָ במלעיל². וַרְאֹ: במדויקים בטעם זקף, לא ברביע
- א יג שָׁלַח-אֶשׁ: געיה בש"ן. פָּרַשׁ: הטעם לא נסוג, ש"ן שמאלית
- א יד נִשְׁקָדָ: ש"ן שמאלית. יִשְׁתַּרְגְּוּ: ש"ן שמאלית והטעמה משנית בתיו"ו (מרכא)
- א טז יִרְדָּה מַיִם: טעם נסוג אחור ליר"ד והר"ש אחריה בשווא נע
- א יז פִּרְשָׁה: ש"ן שמאלית
- א יט לְמַאֲהָבִי: המ"ם בשווא נח
- א כ חֲמַרְמָרוֹ: החי"ת בחטף קמץ, המ"ם השנייה בקמץ בניגוד לפרק ב יא. נִהַפְּדָ: הה"א בשווא נח (נשמעת כעין ה"א במפיק) והפ"א אחריה בדגש קל
- א כא נֶאֱנַחְתָּה: הטעם בחי"ת מלרע. אָנִי: במלעיל. וַיְהִי: וא"ו החיבור בשווא נע
- ב ג בְּחֲרֵי-אָף: הבי"ת בקמץ רחב והחי"ת בחטף קמץ. אֲכַלָּה: האל"ף בקמץ גדול והכ"ף בשווא נע
- ב ד וַיִּהְרֹג: בטעם זקף קטן
- ב ה וַיָּרֶב: היר"ד בסגול, הקורא בחירק משנה משמעות
- ב ו שָׁפוּ: ש"ן שמאלית
- ב ח נָטָה קֶוֹ: טעם נסוג אחור לנ"ן. וַיֵּאבֶל-חַל: העמדה קלה ביר"ד מפני הגעיה ובכך למנוע הבלעת האל"ף החטופה שלאחריה
- ב י יָדְמוּ: דגש חזק בדל"ת ובשוא נע, לשון דממה³

¹ הקורא מלרע משנה משמעות

² טעם סגול אינו מורה על מקום ההטעמה

³ הקורא בשוא נח משנה לדמיון

ב יא כָּלוּ: במלרע. חֲמֶרְמָרוּ: בחטף קמץ והמ"ם השנייה בשווא נע בשונה מקודמה בקמץ (פרק א כ)

ב יב כָּחַלָּל: העמדה קלה בכ"ף להדגשת הסגול המורה על מיודע

ב יג מִי יִרְפָּא-לָדָּ: יש להיזהר מהדבקות התיבות מפני צליל היר"ד המשותף לשתייהן

ב יד חָזוּ לָדָּ: טעם נסוג אחור לחי"ת. וַיִּחְזוּ לָדָּ: טעם נסוג אחור ליר"ד

ב טו כָּל-עֲבָרֵי דָרְדָּ: טעם נסוג אחור לעי"ן. כָּלִילַת יָפִי: טעם נסוג אחור ללמ"ד

ב טז וַיִּחְרְקוּ-שֵׁן: געיה ביר"ד. בִּלְעָנוּ: הלמ"ד קמוצה מפני האתנח שהאריך את התנועה, עם זאת העי"ן בשווא נח

ב יז זָמָם: קמץ במ"ם הראשונה. מִימִי-קָדָם: געיה במ"ם הראשונה

ב כ עָלִילִי: הלמ"ד הראשונה בשווא נע ולא בחטף פתח כפי שמופיע בחלק מהדפוסים

ב כא בַּחֲרָב: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

פרק ג יש להעיר, שהניגון המקובל ב'אני הגבר' אצל האשכנזים שהוא מעין שיר - גורם לבעלי הקריאה להפוך הרבה מילים למלעיל במקום מלרע ובכך, לעיתים, כדי לשנות משמעות.

כאן הפסוקים קצרים, הם אינם מחולקים באתנח אלא בזקף או טפחא. חוץ מפסוק נו קוֹלִי שִׁמְעָה

ג א עָנִי: העי"ן חטופה ובמלרע

ג ב וַיִּלָּד: הלמ"ד בפתח ומוטעמת

ג ז נַחֲשָׁתִי: החי"ת בקמץ קטן

ג ח שָׁתָם: שי"ן שמאלית

ג יא וַיִּפְשַׁחֲנִי: השי"ן בשווא נע בגלל הדגש

ג יג בְּכִלְיָתִי: הלמ"ד בשווא נח והיר"ד אחריה בחולם; אֲשַׁפְּתוּ: פ"א בקמץ ותי"ו רפה בניגוד לד ה אֲשַׁפְּתוֹת:

ג יד הֵייתִי שָׁחֵק: שי"ן שמאלית בדגש חזק מדין אתי מרחיק, מקרה חריג⁴

ג טו הַשְׁבִּיעֵנִי: שי"ן שמאלית

ג טז בַּחֲצָץ: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

ג יט זָכַר-עֲנִי: גם הכ"ף וגם העי"ן בקמץ קטן, הנון בשווא נח והיר"ד אחריה בחירק מלא

ג כב לֹא-כָלוּ: במלרע

ג כט בַּעֲפָר: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

ג ל יִשְׁבַּע: שי"ן שמאלית

ג לד אֲסִירִי אֶרֶץ: טעם נסוג אחור לסמ"ך

ג לז וַתָּהִי: במלעיל

ג מ נַחֲפָשָׁה: שי"ן שמאלית

⁴ דגש אתי מרחיק אחרי חירק, ובאות שוואית. במקום אחד [זכריה א טו] במ"ם, בשאר מקומות (כולל אחרי שורק) באותיות השיניות. יתכן שסיבת הדגש בגלל הגרונית, דוגמת קומו סעו

ג	מִד בְּעֵנָי: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מידע
ג	מִז הִיָּה לָנוּ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה. הַשָּׂאת: שי"ן ימנית!
ג	מִט הַפְּגוֹת: הה"א בחטף פתח ולכן הפ"א אחריה רפה
ג	נ וִירָא: במלעיל
ג	נֹו אֶל-תַּעֲלֶם: העי"ן בשווא נח. אֶזְנֶךָ: במלרע והנו"ן בשוא
ג	נִז אֶקְרָאָךְ: כ"ף סופית דגושה
ג	נִט שִׁפְטָה: השי"ן בקמץ קטן והפ"א אחריה בשווא נח
ד	א יִשְׁנָא: שי"ן ימנית
ד	ב הַמִּסְלָאִים המ"ם בשוא נח. לְנִבְלִי-חֲרָשׁ: שי"ן שמאלית
ד	ג חֲלָצוּ שָׁד: טעם נסוג אחור לחי"ת והלמ"ד בשווא נע
ד	ד שָׁאֵלוּ לָחֶם: טעם נסוג אחור לשי"ן
ד	ה נִשְׁמֹו: דגש חזק במ"ם, לשון שממה
ד	ו וְלֹא-חָלּוּ בָּהּ: הטעם בחי"ת
ד	ז זָכוּ ..... צָחוּ: שתי המילים מלרע. אֲדָמוּ עֵצֶם: הטעם נסוג לאל"ף
ד	ט חֲלִילִי-חֲרָב מַחֲלִי רָעַב: בתיבות חֲלִילִי- / מַחֲלִי למ"ד ראשונה בשווא נח על אף הקושי.
	שָׁהֶם: הטעמה משנית בשי"ן. שָׁדִי: שי"ן שמאלית
ד	י רַחֲמָנִיּוֹת: העמדה קלה במ"ם, הנו"ן בחירק חסר והי"ד בדגש חזק ובחולם
ד	יִד נָעוּ: הטעם בעי"ן מלרע
ד	טו קָרָאוּ לָמוֹ: טעם נסוג אחור לקו"ף והרי"ש בשוא נע. נָצוּ מלרע. גַּם-נָעוּ: מלעיל
ד	יח צָדוּ: מלרע
ד	יט אָרְבוּ לָנוּ: טעם נסוג אחור לאל"ף, והרי"ש בשוא נע
ד	כא תַּעֲבֹר-כּוֹס: הבי"ת בקמץ קטן. וְתַתְּעָרִי: מלרע
	בפרק ה יש לשים לב לרבוי "כתיב-קרי"
ה	א מָה-הִיָּה לָנוּ: הטעם נסוג לה"א
ה	ג כָּאֲלֻמָּנוֹת: הכ"ף בשוא לא בקמץ
ה	ה הוֹנַח-לָנוּ: הנו"ן רפויה, שתי המילים מוקפות אבל הגעיא (מתג) דווקא בנו"ן ולא בה"א ⁵
ה	ו נִתְּנָו: הת"ו בפתח ומוטעמת
ה	ח מִשְׁלוּ בָּנוּ: טעם נסוג אחור למ"ם, והשי"ן בשוא נע
ה	יב נִהַדְּרוּ: הה"א בשווא נח ודגש קל בדל"ת
ה	טו נִהַפְּךָ: הה"א בשווא נח ודגש קל בפ"א

⁵ כל זה בניגוד לדפוסים מסוימים בהם תנ"ך קורן. ואמנם לפי המ"ש הנו"ן דגושה

ה כא הַשִּׁיבָנוּ... פסוק זה, נאמר בקול ע"י הציבור לפני הקורא (יש עדות שנוהגות כן פעמיים)

קריאות תשעה באב, דברים ד כה:

כה וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל: טעם נסוג אחור לש"ן. בְּעֵינֵי ה' - אֱלֹהֶיךָ: המרכא במילה בְּעֵינֵי

כו הַעֲדִיתִי: במלעיל, טעם תלישא אינו מורה על מקום ההטעמה

ל וְשַׁבָּת ..... וְשִׁמְעָה: שתיהן במלרע

לא נִשְׁבַּע: יש להקפיד על קריאת העי"ן שלא תישמע כה"א

לב הַנְהִיָּה: ה"א שנייה בשווא נח

לג הַשִּׁמְעָה: במלעיל ונחץ קל במ"ם מפני הגעיה

לה הַרְאָה: הה"א בקמץ קטן

לו לִי־סֶרֶךְ: כ"ף סופית דגושה

לח לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים: יש לשים לב לצירוף הטעמים הנדיר. לְתַת-לֶךְ: יש להעמיד קלות את הלמ"ד הראשונה

לט : וַיִּדְעָה ... וְהִשְׁבַּח: שתיהן מלרע

מ וְשִׁמְרָה: מלרע

הפטרה לקריאה ביום ט' באב, ירמיהו ח יג – ט כג:

נוהגים לקרוא במנגינת איכה עד ט כא ופס' כב-כג במנגינת הפטרה רגילה. על הקורא לשנן היטב את המעבר בין המנגינות, בעיקר לאחר ברכת ההפטרה במנגינה רגילה ותחילת הקריאה במנגינת איכה. לשם כך ומפאת הקושי, מומלץ לחזור פעמים רבות על חציו הראשון של הפסוק הראשון בהפטרה אָסַף אֲסִיפָם נָא-ה' במנגינת איכה כך שמיד אחרי הברכה מילים אלו שגורות בפי הקורא במנגינתם הנכונה. אפשר ואף רצוי לעשות דבר דומה במעבר הבא בין המנגינות בפס' כב כָּהִן אָמַר ה'

ח טז נִחְרַת: החי"ת בשווא נח לא בחטף. וַיֵּשְׁבִי בָּהֶּ: טעם נסוג אחור ליר"ד והשי"ן בשווא נע

ח יח מְבַלִּיגִיתִי: במלרע, הטעמה משנית בלמ"ד (מרכא)

ח יט מִרְחָקִים: המ"ם בפתח; יש להיזהר לא לשכל אותיות (מִרְחָקִים). הָה': יש להעמיד את קריאת הה"א והאל"ף אחריה נחה⁷

ח כ כָּלָה קִיץ: טעם נסוג אחור לכ"ף

ח כא הַשְׁבֵּרְתִּי: הה"א בקמץ קטן; הבי"ת בקמץ רחב. שָׁמָּה: במלרע ודגש חזק במ"ם. הַחֲזִיקְתָּנִי: הקו"ף קמוצה והתי"ו בשווא נח

ח כב הַצָּרִי: הצד"י בחטף קמץ ודגש

ח כג חֲלָלִי: למ"ד ראשונה בשווא נע ולא בחטף

ט א וְאֶעֱזָבָה: העמדה קלה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן הסגולה

ט ב וַיִּדְרְכוּ הִיר"ד בפתח לא בחירק

⁶ שיר השירים ה יג.

⁷ הי"ן מנחת שי: האל"ף (של השם) נחה. ולכן קוראים כאן ה-דני

ט ג יַעֲקֹב: העי"ן בשווא נח

ט ד יִהְיֶה לָּךְ: ה"א קמוצה ותי"ו רפויה

ט ז שְׁלֹשׁ אֶת-רַעֲלוֹ: במהפך פשטא ולא בפשטא מונח, אֶת-מוקפת. אָרְבֹּ: האל"ף בקמץ קטן

ט ח לֹא-אֶפְקֹד-בָּם: הקר"ף בקמץ קטן

ט ט נָצַתָּ: הצד"י בשוא נע בגלל הדגש, בעיקר צריכים להיזהר הקוראים תי"ו רפויה כסמ"ך, כן הדבר גם בהמשך פס' יא. מִבְּלִי-אִישׁ: יש להיזהר לא להדביק את התיבות. נִדְדָּו: דל"ת ראשונה בשווא נע ולא בחטף

ט יא וַיִּגְדָּה: במלרע ומפיק בה"א. אֲבָדָה: האל"ף בקמץ רחב והבי"ת בשווא נע

ט יב עֲזָבָם: עי"ן בקמץ קטן. וְלֹא-הֵלְכוּ בָּהּ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה והלמ"ד בשוא נע

ט טז הִתְבַּוְּנָנוּ: הטעמה משנית בבי"ת (מרכא). לִמְקוֹנָנוֹת: המ"ם בשווא נח והנר"ן הראשונה בשווא נע

ט יז וְתִשָּׁנָה... וְתִרְדָּנָה: וא"ו החיבור בשווא נע

יח בְּשָׁנוֹ: יש מתג בנר"ן בנוסף למהפך בבי"ת, למרות החולם בבי"ת (תנועה גדולה), השי"ן אחריה בשווא נח

ט כ כִּי-עָלָה מוֹת: טעם נסוג אחור לעי"ן יש מתג בלמ"ד בנוסף למהפך בעי"ן

ט כג עָשָׂה חֶסֶד: טעם נסוג אחור לעי"ן

קריאת התורה למנחה בתענית ציבור:

לב יא לָמָּה: במלרע וללא דגש במ"ם, עקב הסמיכות לאל"ף של שם ה'

לב יב לָמָּה: במלעיל⁸ ומ"ם דגושה. בְּהָרִים: העמדה בבי"ת להבליט את הסגול המורה על ידוע. וְלִכְלֹתָם: לפי תוכנת הכתר, הדרבן (המתיגה, כלומר הקדמא המשמשת כטעם משנה) מעל השורק⁹

לב יד וַיִּנָּחֵם: במלעיל

לד ה בָּעֵנָן: העמדה בבי"ת להבליט את צורת המיודע. וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה': טעם טפחא בתיבה בְּשֵׁם והבי"ת רפה¹⁰

לד ט וְלִחְטָאתָנוּ: הטי"ת קמוצה לשון יחיד לא בחולם

לד י כִּי-נִזְרָא הוּא: תיבת נִזְרָא במלרע, אין טעם נסוג אחור לנר"ן

הפטרה למנחה של תענית ציבור ישעיהו נה-נו:

נה ז וַיָּשָׁב: וא"ו החיבור בשווא נע ובמלרע, לשון עתיד

נה י וְנָתַן זֶרַע: טעם נסוג אחור לנר"ן הראשונה

נה יג הַסֵּרְפָּד הַדָּס: פ"ה ודל"ת בפתח

⁸ התלישא אינה מורה על מקום ההטעמה! הוספה תלישא נוספת על הלמ"ד "ליתר בטחון".

⁹ עפ"י תורה קדומה, מעל הכ"ף, כך הוא לפי כל התיגאן

¹⁰ להבדיל מאברהם אבינו בבראשית יב ח: וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'. דהיינו, הקב"ה קרא בשם - ה' (מקיים את דברו: וְקָרָאתִי בְשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ פסוק יט)

נו א וַעֲשֵׂוֹ: העמדה קלה בוא"ו למנוע הבלעת העי"ן החטופה

נו ב יַעֲשֶׂה-זֹאת: געיה ביר"ד ודגש חזק בזי"ן מדין דחיק. יַחֲזִיק בָּהּ: אין טעם נסוג אחר

נו ה טוֹב מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת: טעם טפחא בתיבת טוֹב

הנוסח ומקורותיו. המקורות שלפיהן קבע ר"מ ברויאר ז"ל את נוסח המקרא עבור דעת מקרא, ועבור תנ"ך מוסד הרב קוק חורב וירושלים.

נֶאֱנָחִים: ל, מִשֵׁ. נֶאֱנָחִים: ד

א ד ונציה מנקד שווא ולא חטף

מנחת שי: כהניה נאנחים - האל"ף בשוא וסגול, ויש ספרים בשו"א לבדו:

א ה עַל רֵב־ל. עַל-רֵב־ד מונח ולא הקפה. לִפְנֵי־ל. לִפְנֵי־ד מרכא ולא הקפה.

א ו עַל־ל. עַל־ד מרכא ולא הקפה.

א יב לוא: ד, מִשֵׁ, מִגִּי' וי' א א, מִר־א ז. לוא: ל למ"ד זעירא. הערה 27 וכן גם ברשימת האותיות הקטנות של ל ובספר אכלה ואכלה 84.

א יג שוממה: ל, מִשֵׁ, מִגִּל, מִג־א שִׁב יג כ, מִר שם 68. שוממה: ד

מנחת שי: נתנני שוממה - במקצת מדוייקים חסר כמו שכתבתי בישעיה (סב ד):

א כא נֶאֱנָחָה: ל. נֶאֱנָחָה: ד, מִשֵׁ? השווה פס' ד.

מנחת שי: כי נאנחה - במקצת ספרים האל"ף בשוא לבדו, ועיין מה שכתבתי בריש יואל: מנחת שי יואל א יח: מה נֶאֱנָחָה - בספר בעל הלשון האל"ף בסגול והנו"ן בשוא נח וכן הוא בספרים כ"י מדוייקים ובמקצת ספרי הדפוס וכן מצאתי מסורת כ"י נאנחה ב' וסימנהון חטא חטא ירושלם ועל כן לְגִידָה הִיתָה כָּל מְכַבְּדֶיהָ הַזֵּילוּתָה כִּי רָאוּ עֲרוּתָהּ גַּם הִיא נֶאֱנָחָה וְתִשָּׁב אַחֲרָה (איכה א, ח). מה נאנחה בהמה ע"כ. אבל שמעו כי נאנחה אני גו"ן שניה בקמץ ועיין מ"ש שם:

כמני': מִק־ל, רוּחַ 13 פִּי' ע' 245 הערה 3. כמוני: ל ד הערות 9 13 כן הוא בכ"י ששון וקמבריג'.

ב ו מעדו': ד 13, מִק, מִג־ל. מועדו: ל הערות 9 131 כנ"ל.

ב ז אדני: ל, מִשֵׁ, מִר פת 10, אדני: ד

פסק מצוי לפני שם ה' או אחריו. הערה 10

בין פסקתא דסיפרא.

מנחת שי על איכה: זנח אדני מזבחו - בספר אחד כתוב יד ישן יש פסיק בין השם למזבחו, וכן הוא בפסיקתא דאיכה:

ב ט טבעו: ד, מִשֵׁ, מִגִּי' וי' א א, מִר א ז. טבעו: ל הערה 27

וכן גם ברשימת האותיות הקטנות של ל ובספר אכלה ואכלה 84.

מנחת שי: טבעו - טי"ת זעירא, שבט' באב נחרב הבית. ובמסורת חברית הגדול כתוב לרמוז שלא טבעו עמוק עמוק רק טביעה קטנה, ועכ"ז לא מצאום החופרים כי נעלמו מעיניהם דרך נס:

ב י **הָעֵלֹ: ל, מִשְׁ. הָעֵלֹ: ד** מנחת שי: העלו - העיין בחטף סגול:

ב יג **אֵעִידָי: ל.נ. אֵעֹדָי כ' 28 אֵעִידָי ק' 29: ד, מִשְׁ**

לפי לנינגרד ששון: וקמברג' אין כתיב וקרי הערות 28 29

כתיב זה לא נמסר במ"ר י 6 ובספר אכלה ואכלה 81; והשמטה זו מסייעת לנוסח 7.
הקרי לא נמסר בגליון ד.

מנחת שי: אֵעֹדָי - אֵעִידָי קרי:

אִשְׁוֶה-לָּךְ: ל. לָךְ: ד משונה מאוד, כנראה ונציה מסופק, ומציג שתי אפשרויות.

ב יד **מִשְׁאוֹת: ל, מִשְׁ. מִשְׁאוֹת: ד?** לרוב הדגש של מִשְׁא מושמט כאשר השי"ן בשוא.

מנחת שי: משאות - השי"ן בלא דגש:

וּמְדוּחִים: ל.נ. וּמְדוּחִים: ד, מִשְׁ. מע"י. וּמְדוּחִים: מִשְׁ לנוסח לנינגרד

מצטרפים גם ששון: וקמברג'. ונציה בלי יו"ד, ומנחת שי מסתפק לגבי הוי"ו.

מנחת שי: ומדוחם - למערבאי חסר יו"ד, וכן ראיתי בספרי ספרד מדויקים. ובספר אחד כתוב יד חדל"ת בשלש נקודות, ובמדרש איכה באלפ"א בית"א קדמאה פסוק קראת למאהבי, לא זזו מתנבאין עלי שקר עד שהגלו אותי ממקומי, שנאמר ויחזו לך משאות שוא ומדוחים, מדחים כתיב, פירוש שדחו אותם מארצם שגלו. ובמדרש הנזכר על זה הפסוק גרסינן ומדוחם כתיב, וכתב בעל מתנות כהונה ומדחים כתיב גרסינן וכדלעיל בפסוק קראתי למאהבי. פירוש הנביאים היו מדיחים אותם תוך הגולה בנבואות שקר שהיו מתנבאים להם לטובה:

ב טז **אִיבִידָּ: ד.נ. אִיבִידָּ: ל, וַיִּחָרְקוּ: ל, מִשְׁ. וַיִּחָרְקוּ: ד**

במחלוקת הראשונה הכריע כששון: וקמברג' המצטרפים לונציה; ניקוד ונציה ויחרקו אינו אפשרי. מנחת שי: ויחרקו שן - החי"ת בפתח ולא בחטף פתח:

ב כ **עָלִי: ד. עָלִי: ל** הערה קבועה על המנעות מחטף בלא-גרוניות.

ב כא **הִרְגָּת: ד. הִרְגָּת: ל** צריך עיון אם יש כוונה מיוחדת בלנינגרד.

ג ח **שְׁתָּם: ל, מִשְׁ. מִיג־ל, מִיג־א וְהֵיב לָ ל. שְׁתָּם: ד**

מנחת שי: שתם תפלתי - נסתמו עיניהם של מדפיסים שעשאוהו כולו קמוץ, כי בכל ספרים כתובי יד חציו קמוץ וחציו פתח כדינו, ובמסורת ב', דין כתיב בשי"ן, וחד כתיב בסמ"ך וַיִּחָרְקוּ שְׁתָּם אֶת מוֹצֵא (דברי הימים ב לב, ל), וזה אחד מן מלין דחמיין שי"ן וקריין סמ"ך, עיין במסורה גדולה הושע ב', ובאיכה רבתי כל המתפלל לאחר הצבור מעשיו נפרשין, לכך נאמר גם כי אזעק ואשוע סתם תפלתי, שתם כתיב לפי שתמו הצבור תפלתהו, פירוש לשון השלמה, ועיין פירוש המאמר בספר לחם דמעה:

ג ט נתיבתי: ל, מ-ג-ל. נתיבותי: ד, מ-ק איוב יט ח
ששון, וקמבריג' מצטרפים ללנינגרד.

ג יא שמם: ל, מ-ק-ל. שומם: ד

ג יג בכליתי: מ-ק, מ-ק-אלד איוב יט כז. בכליותי: לד
קמבריג' גורס בלי יו"ד; ששון, מצטרף ללנינגרד וונציה עם יו"ד.

ג יד שחק: ל. שחק: ד דגש אתי מרחיק.

ג יט עניי: ל, מ-ש. עניי: ד מנהג ונציה לסמן לפעמים קמץ חטוף (קטן) בחטף-קמץ.
ובמקום אחד לפחות גם כתר ארם-צובה נוהג כן. ולכן אין לשלול מנהג זה.
מנחת שי: עניי - העיין בקמץ לבדו וחזא חטוף:

ג כב חסדי: ל. חסדי: ד מצינו ניקוד כספיקם (בראשית מב, כה) לעומת מלכיקם (דברים ז, כד ועוד)
וכד, גם מצאנו נספיקם (ישעיהו מא, כט ועוד). לכן היו שהסיקו מכאן שאות סמ"ך מושכת אחריה
דגש גם בצורות שבדרך כלל אין בהם דגש (צורות שהפתח או החירק לפני השווא הם תמורת
שווא). אבל במדויקים כולל כתר ארם-צובה מלבד פסוקנו שלא הגיע לידינו

1. ישעיהו נה ג חסדי דוד הנאמנים:
2. ישעיהו סג ז חסדי יי אפיל תהלת יי כעל כל אשר-גמלנו יי
3. תהלים פט ב חסדי יי עולם אשריה לדר ודר אודיע אמונתך בפי:
4. תהלים קז מג מי-חכם וישמר-אלה ויתבוננו חסדי יי:
5. איכה ג כב (כב) חסדי יי כי לא-תמנו כי לא-כלו רחמיו:
6. דברי הימים ב ו מב יי אלהים אל-תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך:
משום מה יש עדיין סידורים המנקדים וזוכר חסדי אבות דלי"ת דגושה¹¹.
עדיין מנחת שי בחלק מהמקומות.

רחמיו: ל, מ-ש. מע-לד. רחמו כ': ד
מנחת שי: כי לא כל רחמיו - כן כתיב, וקרי למערבאי ביו"ד בין מ"ם לזא"ן וק"ל כותייהו, וכן
מצאתי במקצת ספרים כתובי יד, ובדפוס ישן גם לא נמנה במסורה גדולה עם מלין דחסר
יו"ד באמצע תיבותא וקריא, ולמדינחאי רחמו כתיב רחמיו קרי:

ג לב חסדיו: מ-ר י, מ-ל. חסדו כ': לד, מ-ש, מ-ר יג חס
הערה 31 מ-ר זו, כנראה לדעת מדינחאי. גם קמבריג' גורס שאין כתיב וקרי.
מנחת שי: ברוב חסדו - בכמה ספרים כתובי יד מדויקים וגם בדפוס ישן חסדו כתיב חסדיו
קרי. ותימזה שלא נמנה במסרה גדולה במערכת אות יו"ד עם מלין דחסר יו"ד באמצע
תיבותא וקריא:

¹¹ במחזור גולדשמיד הניקוד הנכון מופיע רק בלוח התיקונים.

ג לו **לעות: מִשְׁ, מִגֵּן** 27 וי' א א, מִרֶ א 2. **לעות: לד** הערה 27
וכן גם ברשימת האותיות הקטנות של ל ובספר אכלה ואכלה 84.

ג מד **סכותה: ל, מִגֵּל, מִגֵּא** תה' קמ ח. **סכתה: ד** קמבריג' גורס עם יו"ד.

ג נב **כצפור: ל, מִרֶ** 32 צפ 12. **כצפור: מִשְׁ, מעֵלד** הערה 32
אין זו הוכחה גמורה; שהרי אפשר, שמִרֶ זו מתייחסת רק ללישנא ד'צפור', 'הצפור'.
קמבריג' גורס עם וי"ו.

ג נט **עֲתִי: ל. עֲתִי: ד** השמטת הדגש אינה מובנת.

ד ב **הַמְסֵלֵאִים: לִד. הַמְסֵלֵאִים: מִשְׁ** מנחת שי: המסלאים - זה"א במאריך;
וכיון שלא גורסים את הגעיא, ברור שהשווא המ"ם נח.

ד ג **היניקו: ל, מִשְׁ, מִגֵּ** בר' כא ז. **הניקו: ד**

ד ז **מִשְׁלֵג: ד. מִשְׁלֵג: ל?** קמץ בוקף?

ד ט **יזבו: ד, מִשְׁ, מִגֵּא** תה' קה מא, מִקֵּאד יש' מח כא. **יזבו: ל**
מתעבות: ל 12. **מתעבות: ד** גם ששון; וקמבריג' גורסים ללא וי"ו.

ד יא **יסדתיה: ד** ט, מִק, מִגֵּאֵל יח' ל ה. **יסודתיה: ל** גם ששון; וקמבריג' גורסים
ללא וי"ו אחרי הסמ"ך.

ד יג **מחטאות: מִשְׁ** 12, מִגֵּ במ' ה ו, מִקֵּא מִב יג ה. **מחטאת: לד**
ענות: מִגֵּלד נחמ' ט ב12, מִגֵּא איוב יג כג. **ענות: לד** גם ששון; וקמבריג' גורסים
ללא וי"ו אחרי הנז"ן.
מנחת שי: מחטאת - במקצת ספרים מחטאות מלא אל"ף וא"ו, ונמסר עליו לית מלא:

ד טו **יוספו: ד, מִגֵּ מִא כ י, מִגֵּאֵל** תי' יג ב, רון-ה סיד ע' 44 הערה 1. **יוסיפו: ל**

ד יח **קצני (1, 2): ד** 12. **קצני: ל** 12 גם ששון; וקמבריג' גורסים ללא יו"ד.

ד כב **עונך (1): ל, מִשְׁ. עונך: ד**
מנחת שי: תם עונך - חנו"ן בעירי כמשפט וכחבירו שבפסוק:

ה ג **אִין: ל. אִין: ד** גם ששון; כלנינגרד.

ה ה **הנח: ל, ד. הנח: מִשְׁ** גם ששון; כלנינגרד וכוונציה.

מנחת שי: לא הונח - אין מקף באמצע, הונח-לנו במקף. הונח זה"א בוא"ו שורק במדויקים עם דגש בנו"ן:

ה טו מחלנוני: ל. מחלנוני: ד קמברגי' בלי וי"ו, גם ששון: עם וי"ו.

ה יט לדורי: ד, מג' תה' קמה' ד, מיק'אלד תה' סט' ת, רון'ה סיו' ע' 48 הערה 1. לדרני: ל ששון: עם וי"ו, קמברגי' ללא וי"ו.

הפטרת תשעה באב

ירמיהו ח יט היי: אלק, מ"ש. היי: ד כמדומה שונציה נוהג לפי הכלל 'מש' מוציא וְכָלֵב מִכְנִיס'.

כלל זה נועד להגדיר את קריאה האל"ף בשמות אדנות ואלהות בבוא לפנין אותיות השימוש. משה הוציא את ישראל ממצרים, ולכן הוא סימן שבבוא אותיות מ"ם שי"ן וה"א לפני שם ה' האל"ף 'יוצאת' כלומר נקראת, כמו מִי יֵצֵא תִּדְבָּר (בראשית כד, ג) נקרא מֵאֲדָנִי, הָאֱלֹהִים. לעומת זאת כָּלֵב בן יפונה נכנס עם ישראל לארץ-ישראל. ולכן הוא סימן שבבוא אותיות וי"ו כ"ף למ"ד ובי"ת לפני שם האל"ף 'נכנסת' כלומר נבלעת ואינה נקראת. לפי זה צפוי גם כאן שיקראו הָאֲדָנִי, אבל בכא"צ ומקורות נוספים מבואר שכאן חריג. מנחת שי: היי - האל"ף נחה זכן במסורת כל לשון אדנות עם מש"ה מפיק בר מן חד תה' אין בעיון מכלול דף ג':

תורת הקורא: לגבי 'האדני אין בציון' אכן יש כאן יוצא מן הכלל שהאל"ף אינה נשמעת אחר ה"א, כמו שכתבו רד"ק ומנחת שי, וכמו שיש ז' יוצאים מן הכלל בהם האל"ף של אדנות נשמעת אחר אותיות כל"ב. ובאמת ה"א שהיא מהאותיות שאחריהם נשמעת האל"ף של שם ה', אינה נכונה אלא לענין שם אלוקות, שבדרך כלל שם זה מופיע אחר ה"א, ובו האל"ף נשמעת, וזה משום שהאל"ף של אלוקות בצירי ושל אדנות בח"פ, ולכן הצירי ששונה מהיגוי הקמץ או הפתח שבה"א, נשמע, משא"כ הח"פ שנעלם אחר פתח כיון שדומה לו בהגייה.

אליהוא: אבל חסר הניקוד בי': כלומר הפתח קיים, והחטף איננו. אני מצפה לניקוד שוא בי'.

ואם אין ניקוד אז למה אין חטף בה'?

הרי בתמה צריך לכתחלה חטף פתח, ואם אין ניקוד שוא, לא צריך להחליף את החטף לתנועה מלאה.

ועוד, לענ"ד כאשר אני קורא תיבה כזאת, כלומר תמה, אני מפריד בין התמה לתיבה עצמה. ללא ההפרדה, אי אפשר להבין שזאת תמה.

תורת הקורא: אות לפני גרונית מתנהגת כמו לפני אות גרונית גם כאשר האות הגרונית נחה, למשל: וה(א)ספסוף, וכן: מבית ה(א)סורים יצא למלך, למרות שבדוגמה האחרונה האל"ף הוסרה גם מהכתיבה. ממני: זה אחד הקלקולים של תנ"ך קורן.

כדי למנוע קריאה לא נכונה של הויה השאירוהו ללא ניקוד.

ועתה במלים כמו בִּיְיִ אֵי אִפְשֶׁר לִדְעַת אֵם הָאֱלֹהִי בַח"פ או נעלמת.

אבל אם מנקדים שווא רואים הבדל בין מִי ובין א' נחה, אני עדיין לא מבין מה מפריע כאן. אליהו

ר"י לויפר: ברור, אבל הכלל של האלמות האל"ף בשמות אדנות ואלוקות, מי אמר שאינו תקף גם כשמדובר בה' התימה, כמו שהוא פועל באותיות וכלב? יש דוגמאות נוספות של ה' התימה לפני שמות אדנות ואלוקות?

ממני: הָאֱלֹהִי מְקַרֵּב אֲנִי נֶאֱסִי וְלֹא אֱלֹהֵי מֶרְחָק: כאן משה מוציא.

טעמי תורה: הכלל של מש"ה מוציא וכל"ב מכניס יש בו גם היגיון ושיטה, וכך נראה לי ההיגיון שמאחורי הכלל:

כאשר ניקוד אות השימוש דומה לניקוד האל"ף (באדני, ואדני, כאדני, לאדני, באלהים, ואלהים, כאלהים, לאלהים), האל"ף נעלמת משום שאז הניקוד הדומה מבליע את החטף בניקוד אות השימוש. כאשר אין ניקוד אות השימוש דומה לניקוד האל"ף (מאדני, שאדני, האלהים), האל"ף נשמעת. ממילא יוצא שה"א התמה הבאה לפני שם אדנות שונה מה"א הידיעה הבאה לפני שם אלוקות, משום שבה"א הידיעה לפני שם אלוקות האל"ף נשמעת משום שאין ניקודם דומה (האלהים), אך ה"א התמה לפני שם אדנות אין ניקודה שונה מניקוד האל"ף, ולכן האל"ף אינה נשמעת (וכיון שדוגמה כזו מצויה רק פעם אחת במקרא - האדני אין בציון - לכן נאמר בכלל מש"ה מוציא למרות שיש יוצא מן הכלל אחד). ולכן גם בדוגמא 'הַאֱלֹהִי' שהביא אליהו האלף כן נשמעת, משום שגם שם ניקוד אות השימוש שונה מניקוד האל"ף.

ואגב יש להעיר שבמאלהי האל"ף לא נעלמת למרות שניקודה דומה לניקוד אות השימוש, וכנראה זה משום שהמ"ם בעצם מנוקדת בחיריק ורק מחמת תשלום הדגש היא מנוקדת בצירי, ולכן נידונה כאינה דומה לניקוד האל"ף, והאל"ף אינה נבלעת, ואולי צ"ע בטעם הדבר, אך עכ"פ הדברים הגיוניים. ר"י לויפר: יפה ומסתבר.

טעמי תורה: מאתו טעם גם 'זִבְחַ לַאֱלֹהִים יִחָרֵם' (שמות כב, יט) 'יוצא מן הכלל, וכן 'אֵין פְּמוֹד בְּאֱלֹהִים' (תהלים פו, ח).

דויד כוכבי: במילה לאלהי ניקוד הא' עבר ונבלע בל' שהיתה ריקה (שואית), ונתארך לצירה בגלל ההברה הפתוחה. ואילו במילה 'מאלהי' אין מקום שיהיה נבלע, כי הצירה בא כתשלום דגש, כלומר לפני הא', כדי להותיר את השוא במקום הדגש על כנו "זכר" לדגש.

תורת הקורא: אתה בעצם אומר שלמרות שהה"א נשמטה כאן, כיון שאמורה היתה להיות נחשב שיש כאן ה"א השימוש, וממילא התיבה מתנהגת כמו אחר מש"ה ולא כמו אחר וכל"ב.

אני מקבל את דבריך (האמת היא שזה בעצם גם מה שאני אומר רק במילים אחרות...).

ר"י לויפר: נכון, אתה אמרת בעצם את ההסבר לכל הכלל של משה וכל"ב

וההגדרה הנכונה היא שה' הידיעה בלועה, לא נשמטה, אלא נבלעה והעניקה לאות כלב שלפניה את הניקוד שלה, כך שההיא מתפקדת כעת כה' הידיעה לכל דבר וענין. לפיכך אין שום סיבה שלענין מש"ה וכל"ב יהיה הדין אחרת.

ח כ לוא: אלק, מ"ש, מ"ג ד י' ה א. לא: ד

מנחת שי: לוא נושענו - מלא זא"ז ואל"ף במקצת ספרים כ"י ודפוסים ישנים וכן נמנה במסורת פרשה ויקרא עם ל"ה מלאים בקריאה:

ח כא השפּרתי: אלק. השפּרתי: ד. מ"ק ד משום מה הדפוסים מלבד האמונים על כתר ארם-צובה מנקדים בפתח באתנח. המסורה הקטנה של ונציה לא תציל את הנוסח הלקוי שם.

ח כב הצרי: אלק. הצרי: ד ונציה אינו מדגיש את הצד"י. כיון שזו ה"א השאלה לפני שווא (חטף) לא צפוי דגש בהכרח, אבל לרוב יש דגש.

ח כג חללי: לקד, מ"ש? חללי: א, מ"ש? כרגיל מעדיף ברויאר את שיטת המנחת-שי למעט בחטפים בלא-גרונות. כאן רק כא"צ מנקד בח"פ.

מנחת שי: חללי בת עמי - במקצת ספרים הגיחו חללי זכ"כ רד"ק בשרשים וְהִנֵּה חֲלָלִי חָרַב (ירמיהו יד, יח) חלמ"ד בשוא לבדו. את חללי בת עמי חלמ"ד בשוא ופתח וזח"י"ת מעמדת בגעיא עכ"ל זלפ"ד זהו תלוי במנהג הספרים כמ"ש בריש פרשת לך לך וטעם המלה מירכא:

ט ב ואחי: אלק, מ"ש, מ"ג-ד כג. ואותי: ד
מנחת שי: ואתי לא ידעו - בספרים מדוייקים חסר וא"ו אחר האל"ף גם לא נחשב במסורת
בכלל המלאים:

ט ג יעקב: אלק, מ"ש, מ"ק-אלקד. יעקב: ד; יעקב: אל, ב"א. יעקב: ק, ב"נ אולי השווא
הוא כדי להבדיל מהשם יעקב.
מנחת שי: יעקב - העיין בשו"א לבדו וכל שאר יעקב שזם בר נש בשו"א ופתח:
כ"י קהיר נוהג כאן את המנהג לסמן 'דגש קל' אחרי גרונות בשו"א נח, עתה מתברר שזה
מנהג בן-נפתלי.

ט ט עבר: אלק, מ"ג-ד יח' טז טו. עובר: ד, מ"ק-ד; נדדו: לקד. נדדו: א
במחלוקת השנייה מעדיף ברויאר כרגיל את השווא.

ט יב יי: אלק. יי: ד נוסח הזקף הוא הנכון.

ט טו והפצותים: אלק, מ"ש, מ"ג-ל. והפצותים: ד
מנחת שי על ירמיה פרק ט פסוק טז
והפצותים - במקצת ספרים מדוייקים חסר יו"ד אחר פ"א ונמסר עליו ב' חד חסר וחד מלא
ע"כ. וענין מ"ש ביחזקאל י"א:

ט טז למקוננות⁷: לקד. למקוננות: א; למקוננות: אל, ב"א. למקוננות: ק, ב"נ
שוב חטף-פתח בכא"צ; לפי כא"צ לניגוד ובן אשר מ"ם של למקוננות בשו"א נח.

ט יח בְּשֵׁנוּ מֵאֵל: אל. בְּשֵׁנוּ מֵאֵל: ד. בְּשֵׁנוּ מֵאֵל: ק? כא"צ ולניגוד מוסיפים געיא כנראה
כדי שלא תבלע הברת השורק; ונציה אינו גורס את הגעיא; קהיר מוסיף גם מקף ובנוסף
מדגיש את המ"ם, לולא המקף יכולנו לדונו כ'אתי מרחיק', אבל כנראה הוא כעין 'דחיק'¹².

ט יט בנותיכם: אלק, מ"ש?, מ"ק-ל עו"ט. בנותיכם: ד, מ"ש? מחלוקת כתיב.
מנחת שי: בנותיכם - מתחלפת חסר וא"ו:

ט כ כִּי־עָקָה: א. עָלָה: לד. עָלָה: ק כא"צ מוסיף געיא לנסיגה, ונציה ולניגוד אינם
מוסיפים, קהיר מוסיף מקף וגם געיא.

ט כא הקצו: אלק, מ"ק-אד תהי קכט ז. הקוצר: ד, מ"ק-ד, מ"ס קז 10

ט כב אֶל־: א. אֶל־: ק?

ט כג משפט: אלקד, מע, מ"ק-א. ומשפט: מד

¹² בקדמונים אין בידול בין אתי מרחיק לדחיק. המקובל הוא שדגש אתי מרחיק בא אחרי מלה מוטעמת מלעיל, והדחיק בא אחרי הקפה.

הפטרת תענית ציבור במנחה – אשכנז

ישעי' נר ג אל ה': אלקד, מע-ל, מד-ד, מ"ג-ד תה' כב. על ה': מד-ל, מע-ד

נר ד שבתותי: אלק, מ"ג-א יח' כ יג. שבתתי: ד

נר ו על ה': אלקד, מע-ל, מ"ג-ד תה' כב. אל ה': מד-ל

נר ז אל הר: אלקד, מע, מ"ג-ד. על הר: מד

הספרדים מפטירים שובה ישראל בסוף הושע.

תן לחכם ויחכם-עוד

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

מצורפת כאן קינה על חורבן יהדות אירופה מהרב שמעון שוואב ז"ל הגאב"ד דקהל
עדת ישורון נו-יורק
על החורבן האחרון
הזוכר מזכיריו. דור דור וקדושי. מעת אשר אז בחרתנו:
יזכור יראון. של דור אחרון. אויה מה היה לנו.
שטופי מבול-דם. שפסרו נפשותם. כל שקועי עמקי-הבכא:
יפקדם אלהים. בארצות החיים. ועדי עד זכרם לברכה:
שאו אליו כפים. אהה. אי שמים. הוי על מיטב שבטי ישראל: עדות וקהלות.
ערים וגלילות. חבורות. מוסדות. כל מועדי אל: מי יתן פלגי מים. תרדנה
עינים. אל אשדות נחלי הדמעות: עלי אלפי אלפים. גופים נשרפים. במו-אש
החרבן וזועות: ועל שרי-התורה. ומחזיקי מסורה. ועל פרחי הפהנה
הצעירים: ועל חובשי מדרשות. ומורים ומורות. תינוקות בית רבן יקירים: על
בנות בוטחות. וסבים וסבות. ועל זרעם וטפם שילדו: גם. לרבות. רבבות
נאהבים בחיים. במוותם לא נפרדו: את דמם דרוש. כי תשא את ראש. של
כל נדף לעלים הטרופים: כל נפשות-מת. בימי שבר ושאת. ששה אלפי
פעמים אלפים: שלישיה לבקרו בברק זעם סוער. מפרמי החמד אהבת: גואל
הדם. נא זכר צערם. אל תמחה מספר כתבת: זכור הנאקות. ורעש צעקות.
אז יוכלו לרצח: יאורי דמיהם. ודמעות פניהם. לא תשכחנה לנצח: כל חיל
וגניחה. וגני צריחה. משדודי להקות הפלבים: זכור וספר. בנאדך צורר. עד
עת נקם עלבון עלובים: במחנות הפראים. כאב וגנעים. ופחי נפשות עגומות:
חרפות וצחוק. כלמות ורק. פצעי הכאות אימות: ורעבון. צמאון. שגעון.

עֲצָבוֹן. וְכִשְׁלוֹן נְחֻשָּׁלִים בְּלִי-כֹחַ: וְכָל נְאֻקוֹת-חָלָל. מִכָּל יָחִיד אֲמָלָל. חֲלִילָה לָךְ מִלְשִׁכְּכָה: וְתִמְרוֹת-עֵשֶׁן וְקִטּוֹר מִכְבָּשֶׁן. תִּלִּי-תָלִים עֲצָמוֹת וְגִידִים: וְחֲדָרֵי הָרָעַל. קוֹל שְׁאֵגוֹת מִקְהֵל-הַנְּחֻנָּקִים תוֹךְ תָּאִי הָאֲדִים: וְסֶרְחוֹן גּוֹפּוֹת. וְגוֹיֹת סְגוּפּוֹת. גָּלִל-דָּמָן אֲדָמַת נוֹאֲצִים: אֵיךְ הִפְכוּ טוֹרְפֵיהֶם. לְבוֹרִית חֲלִבֵיהֶם. וְעוֹר-אִישׁ לְקִשּׁוּטֵי הַנָּשִׁים: וְקָרִיצַת אֲצָבָעוֹת. שֶׁל רָאשֵׁי-הַפְּרָעוֹת. לִימִין שְׁעָבוֹד-פָּרָךְ. צִלְמוֹת לְשִׁמְאוֹל: וְאֵיךְ יָרוּ יְרִיּוֹת עַל חוֹפְרֵי הַבוֹרוֹת. בְּיִסּוּרֵי חֲבוּט-קֶבֶר הוֹרִידוֹם שְׂאוֹל: אֵיךְ עָנּוּ אֲחִיוֹתֵינוּ. וְסָרְסוּ בְנוֹתֵינוּ. כּוֹסוֹת-תְּרַעֲלָה מִיַּדִּי רוֹפְאִים אֲכָזְרִים: וּפְלִטֵי הַשְּׂרִידִים בְּמַחֲלוֹת וּסְתָרִים. וְטָמְיוֹן יְלָדִים בְּכַתִּי שְׂמֹד-בְּמָרִים: שָׁה-תָמִים לְעוֹלָה. דָּם בְּנֵי הַגּוֹלָה. הוּא אֲרִיאֵל מִנְבֶּלֶת חֲסִידֶיךָ: צֶאֱן-קֹדְשִׁים מִי יִמְנָה. אֲשֶׁר אֲשֶׁם לֹא תִכְבֶּה. בְּחוֹנֶיךָ הָיוּ מְקֹדְשֵׁי שְׂמֹךְ: בְּקוֹל שְׁמַע יִשְׂרָאֵל מָסְרוּ נֶפֶשׁ לָאֵל. שֶׁהוּא יֹאסֶפֶם. וְעַד יוֹם אַחֲרוֹן: הִצְדִּיקוּ דִין. וְאֵף אֲנִי מֵאֲמִין עָנּוּ. וְשָׂרוּ שִׁירַת בְּטָחוֹן: וּבִכְן נִשְׂאָר עָם. בְּיֵתוֹם נִדְּהָם. בְּלִי קֶבֶרִים לְהִשְׁתַּטַּח: וְלֹא מַצְבּוֹת. אֵיפֹה לְבָבוֹת לִבָּב רוֹתֵחַ: רַק נִסְפֵי-הַדָּם. אֲזַכְּרוֹתֶם. תּוֹסְסִים בְּלִי שׁוֹכֵחַ: וְחָרֵי אֶפְרַי עֲקֹדֶתֶם. תְּרוּמוֹת דִּשְׁנֵי מִזְבֵּחַ: מִי יִמְלֵל. צַעַר יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁר דָּעַתּוֹ מִכָּבֹּאֵב נִטְרָפֶת: וּשְׂאִרִית הַפֶּאֶר. בְּמַעַט מוֹעִיר¹³. וְאֵיךְ קוֹמָתָהּ הַיּוֹם נִכְפַּפְתָּ: אֵל חַי מֵרַחֵם. עֲדַתְךָ נָחַם. אֲשֶׁר לָךְ מֹאֵד נִכְסֶפֶת: אוֹר-חֲדָשׁ תִּזְרִיחַ. קֶרְנֵי-הוֹד תִּצְמִיחַ. וְרוּחַ אֱלֹהִים מִרְחַפֶּת:

אַתָּה תִּקְוֶה תִּרְתֶּם צִיּוֹן כִּי-עֵת לְחִנּוּנָה כִּי-בָא מוֹעֵד:

מצורף מכתב שצורף בשנים הקודמות.
בס"ד לסדר דברי שלום לאמר

למערכת שלום!

ברשותכם רציתי לעורר את תשומת הלב לדיוקים במגילת איכה ובקינות.
במגילת איכה יש בפסוקים רבים הטעם 'קדמא' לפני מהפך. כידוע הטעמים 'קדמא' ו'פשטא' – אף ששונים בצורתם, הקדמא טעם מחבר, לעומת הפשטא שהוא מפסיק.
למשל פסוק ג' בתחילת המגילה: גִּלְתָּהּ (טעם קדמא מחבר) יְהוּדָה מַעֲנִי (טעם פשטא מפסיק).

בולט במיוחד בסוף המגילה: הִשְׁיִבְנוּ (קדמא מחבר) יי | אֵלֶיךָ (פשטא מפסיק) וְנִשְׁוֹבָה.
ולכן אין לעצור במלה מוטעמת בקדמא כמו במלה מוטעמת בפשטא. ההבחנה ביניהם היא בזה שהקדמא באה על האות המוטעמת בין מלעיל ובין מלרע (בדוגמאות שהבאנו בת' של גִּלְתָּהּ ובב' של הִשְׁיִבְנוּ), הפשטא באה תמיד על האות האחרונה במלה, ואם המלה מוטעמת מלעיל – מופיע פשטא כפול: בסוף המלה וגם באות המוטעמת.

בפרק ג כ וְתִשׁוּחַ בחולם ולא וְתִשׁוּחַ. פסוק נט שִׁפְטָהּ הַש' בקמץ חטוף (קטן) שהוא תנועה קטנה והשוא אחריה בפ' נח.

¹³ א"ה: בגלל החרוז והכתיב המלא הניקוד כאן הוא 'מִזְעִיר', אבל הניקוד הנכון של הביטוי הוא 'מַעַט מִזְעִיר' (ישעיהו י, כה ועוד)

עוד הערה בניקוד בקינות.

הקינה המסומנת ח' בסדר הקינות (השלישית שנאמרת ביום) מסתיימת במלים: איכה תפארתי מראשתי השליכו, וכך פותחת הקינה הבאה של הקליר. בקינות מנוקדת המלה כך: מְרָאֲשֹׁתִי (המ' בצירי והר' בפתח) ומפורש 'מעל ראשי'. אין זה מסתבר, כי אין זה הפרוש הנכון של המלה. יותר נכון היה לנקד: מְרָאֲשֹׁתִי (המ' בשוא) כמו שמצינו בפרשת ויצא (בראשית כח, יא ויח), ואז הפרוש יהיה ליד ראשי. אבל גם פרוש זה איננו נוח. אמנם מצאנו ניקוד מְרָאֲשֹׁתִי (המ' בצירי) שאול (שמואל א כו יב), אבל שם מתפרש מהמקום שליד ראשו של שאול ובקינה אין שום אפשרות לפרש כן.

בספר ירמיה יג יח: אָמַר לְמַלְאָךְ וְלַנְּבִיָּאָה הַשְׁפִּילוּ שְׁבוּ כִּי יֵרֶד מְרָאֲשֹׁתֵיכֶם (המ' בפתח והר' בשוא) עֲטֹרַת תְּפָאֲרֶתְכֶם: אם נשוה ללשון הקינה תפארתי מראשתי השליכו, נמצא שהקליר כיוון לפסוק הזה. תפארתי ומראשתי שניהם מכוונים לגדולה, ועל זה מקונן הקליר בשם עם ישראל שאת שניהם השליכו. ולכן לסיכום: מְרָאֲשֹׁתִי המ' בפתח והר' בשוא.

עי' ערוגת הבושם ח"ג עמ' 263 שפרושו השני משתמע כדברינו. יהי רצון שנוכח לראות בהרמת קרן ישראל בישועה קרובה.

תָּבֹא כָל-רַעְתָּם לְפָנַי וְעוֹלָל לָמוּ כְּאִשֶּׁר עוֹלָלָתָ לִי עַל כָּל-פִּשְׁעֵי כִּי-רַבּוֹת אֲנֹחֲתִי וְלִבִּי רָגִי:

יֵשְׁבוּ לָאָרֶץ יְדֹמוּ זִקְנֵי בֵּת-צִיּוֹן הָעֵלּוּ עִפָּר עַל-רֹאשָׁם חָגְרוּ שָׁקִים הוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשׁוֹן בְּתוּלַת יְרוּשָׁלַם:

מִה-אֲעִידָךְ מִה אֲדַמָּה-לָךְ תִּבֶּת יְרוּשָׁלַם מִה אֲשׁוּה-לָךְ וְאֶנְחַמְךָ בְּתוּלַת בֵּת-צִיּוֹן כִּי-גָדוֹל כֵּיָם שִׁבְחָךְ מִי יִרְפָּא-לָךְ:

ס זָכַר-עֲנִי וּמְרוּדִי לַעֲנָה וְרֹאשׁ: ס זָכַר תִּזְכּוֹר וְתִשְׁחֹר וְתִשְׁוֹחַ עָלַי נִפְשִׁי: ס זָאת אֲשִׁיב אֶל-לִבִּי עַל-כֵּן אוֹחִיל: ס חֲסֹדִי ה' כִּי לֹא-תִמְנֶנּוּ כִּי לֹא-כָלוּ רַחֲמָיו: ס חֲדָשִׁים לְבָקָרִים רַבָּה אֲמוּנָתְךָ: ס חֲלָקִי ה' אֲמַרְהָ נִפְשִׁי עַל-כֵּן אוֹחִיל לוֹ: ס טוֹב ה' לִקְוֹ לַנֶּפֶשׁ תִּדְרָשֶׁנּוּ: ס טוֹב וְיִחִיל וְדוּמָם לַתְּשׁוּעָה ה': ס טוֹב לִזְכֹּר כִּי-יִשָּׂא עַל בְּנֵעוּרָיו: ס יֵשֶׁב בְּדָד וְיִדָּם כִּי נָטַל עָלָיו:

נִחַפְּשָׁה דְרָכֵינוּ וְנַחֲקֶרְהָ וְנִשׁוּבָה עַד-ה': ס נִשָּׂא לְבַבְנוּ אֶל-כַּפָּיִם אֶל-אֵל בְּשָׁמַיִם:

קָרָאתִי שְׁמֶךָ ה' מְבֹרַח תַּחֲתֵינִי: ס קוֹלִי שָׁמַעְתָּ אֶל-תַּעֲלָם אֲזַנְךָ לְרִנּוֹתַי לְשׁוֹעֲתִי: ס קָרַבְתָּ בֵּינוֹם אֶקְרָאָךְ אֲמַרְתָּ אֶל-תִּירָא: ס רַבָּתְךָ אֲדַגֵּי רִיבִי נִפְשִׁי נָאֵלְתָּ חַיִּי: ס רָאִיתָה ה' עֲוֹנֹתַי שִׁפְטָה מִשְׁפָּטִי:

ס תִּשְׁיֵב לָהֶם גָּמוּל ה' כַּמַּעֲשֶׂה יְדִיהֶם: ס תִּתֵּן לָהֶם מִגִּנַּת-לֵב תִּפְאֵלְתָךְ לָהֶם: ס תִּדְרֹךְ בָּאָרֶץ וְתִשְׁמִידֶם מִתַּחַת שָׁמַי ה': פ

איכה יועם זהב ישנא הפתח הטוב תשתפכנה אבני-קֶדֶשׁ בְּרֹאשׁ כָּל-חוֹצוֹת: ס בְּנֵי צִיּוֹן הַיִּקְרִים הַמְּסֻלָּאִים בְּפֹז אִיכָה נִחַשְׁבוּ לְנִבְלֵי-חָרֶשׁ מַעֲשֶׂה יְדֵי יוֹצֵר: ס

ס שישי ושמיחי בת-אדום יושבתי בארץ עוץ גם-עליך תעבר-כום
 תשכרי ותתערי: ס תם-עונך בת-ציון לא יוסיר להגלותך פקר עונך בת-
 אדום גלה על-חטאתיך: פ
 על-זה הנה דנה לבנו על-אלה חשכו עינינו: על-הר-ציון ששמים שועלים
 הלכו-בו: פ אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור ודור: למה לנצח
 תשכחנו מעזבנו לארץ ימים: השיבנו ה' אליך ונשוב ונשובה חקש
 ימינו בקרדם:

כה-אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה
 לבית-יהודה לששון ולשמחה ולמערדים טובים והאמת והשלום אהבו:

מנהג אשכנז מערב לומר אחרי הקינות של היום פסוקים מספר ישעיהו (לד-לה)
 קרבו גוים לשמע ולאמים הקשיבו תשמע הארץ ומלאה תבל וכל-צאצאיה: כי קצף לה'
 על-כל-הגוים וחמה על-כל-צבאם החרימם נתנם לטבח: וחלליהם ישלכו ופגריהם יעלה
 באשם ונמסו הרים מדמם: ונמקו כל-צבא השמים ונגלו כספר השמים וכל-צבאם יבול
 כנבל עלה מן-פן וכנבלת מתאנה: כירותה בשמים חרבי הנה על-אדום תרד ועל-עם חרמי
 למשפט: חרב לה' מלאה דם הדשנה מחלב מדם כרים ועתודים מחלב כליות אילים כי
 זבח לה' בבצרה וטבח גדול בארץ אדום: וירדו ראמים עמם ופרים עס-אבירים ורותה
 ארצם מדם ועפרם מחלב ידשן: כי יום נקם לה' שנת שלומים לרבי ציון: ונהפכו נחליה
 לזפת ועפרה לגפרית והיתה ארצה לזפת בערה: לילה ויומם לא תכבה לעולם יעלה עשנה
 מדור לדור תחרב לנצח נצחים אין עבר בה: וירשוה קאת וקפוד וינשוף וערב ישכנו-בה
 ונטה עליה קורתהו¹⁴ ואבני-בהו: חריה ואין-שם מלוכה יקראו וכל-שריה יהיו אפס:
 ועלתה ארמנותיה סירים קמוש¹⁵ וחזח במבצריה והיתה ננה תנים חציר לבנות יענה:
 ופגשו ציים את-איים ושעיר על-רעהו יקרא אד-שם הרגיעה לילית ומצאה לה מנוח:
 שמה קננה קפוז ותמלט ובקעה ודגרה בצלה אד-שם נקבצו דיות אשה רעותה: דרשו
 מעל-ספר ה' וקראו אחת מהנה לא נעדרה אשה רעותה לא פקדו כי-פלי הוא צוה ורוחו
 הוא קבצו: והוא-הפיל להן גורל וידו חלקתה להם בקו עד-עולם יירשוה לדור ודור
 ישכנו-בה:

יששום מדבר וציה ותגל ערבה ותפרח כתבצלת: פרח תפרח ותגל אף גילת ורנן כבוד
 הלבנון נתן-לה הדר הפרמל והשרון המה יראו כבוד-ה' הדר אלהינו:
 חזקו ידים רפות וברכים כשלות אמצו: אמרו לנמהרי-לב חזקו אל-תיראו הנה אלהיכם
 נקם יבוא גמול אלהים הוא יבוא וישעכם: אז תפקחנה עיני עורים ואזני חרשים תפתחנה:
 אז ידלג באיל פסח ותחן לשון אלם כי-נבקעו במדבר מים ונחלים בערבה: והיה השרב

¹⁴ התי"ו רפויה ללא דגש.

¹⁵ השי"ן שמאלית.

לְאִגָּם וְצִמְאֹן לְמִבְּוֵעֵי מַיִם בְּגוֹה תַנִּים רִבְצָה חָצִיר לִקְנָה וְגִמָּא: וְהָיָה־שֵׁם מִסְּלוּל וְדֶרֶךְ
וְדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ יִקְרָא לָהּ לֹא־יַעֲבֹרְנוּ טָמֵא וְהוּא־לָמֹז הַלֵּךְ דֶּרֶךְ וְאִוִּלִּים לֹא יִתְעוּ: לֹא־יִהְיֶה שֵׁם
אֲרִיָּה וּפְרִיץ חַיּוֹת בְּלִיַּעֲלָנָה לֹא תִמָּצֵא שֵׁם וְהָלְכוּ גְּאוּלִּים: וּפְדוּיֵי ה' יֵשְׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה
וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל־רֹאשָׁם שְׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׂיֻגוּ וְנָסוּ יִגְוֹן וְאַנְחָה: